

Literatuur als zelfverdediging

BRON: Contactblad Stichting '40-'45, winter 2015

De eerste kampherinneringen en -dagboeken verschenen al snel na de oorlog. Vaak verkochten ze goed, meestal zakten ze na verloop van tijd in de vergetelheid weg. Tot de eerste stroom behoorde Goethe in Dachau van Nico Rost, een boek dat sterk afweek van andere egodocumenten.

door: Enno van der Eerden

Door de jaren heen bleef zijn naam altijd weer opduiken, in biografieën en geschiedschrijving. Herdrukken verschenen in 1963, in 1984 en opnieuw in het afgelopen jaar. Een initiatief van de kleine uitgeverij Schokland die zich specialiseert in heruitgaven van in hun tijd belangrijke titels, zoals *Nacht in de middag* van Arthur Koestler of *Een jeugd in Duitsland* van Ernst Toller. Steevast voorzien van toelichting en notenapparaat. Nico Rost (1896-1967) was journalist, vertaler en groot kenner van de Duitse literatuur. Begin jaren '20 trok hij naar Berlijn waar hij zich mengde in het wervelende culturele leven. Hij ontmoette literaire grootheden als Brecht en Döblin en voorzag in zijn levensonderhoud met het schrijven van artikelen voor Nederlandse kranten en het vertalen van romans waaronder *Berlin Alexanderplatz*.

Vanwege zijn lidmaatschap van de communistische partij werd hij in 1933 na de machtsovername van de nazi's enige tijd opgesloten in Oranienburg, een van de eerste concentratiekampen. Na zijn uitwijzing vestigde hij zich in België, waar hij in antifascistische kringen verkeerde. Hij zat in Spanje tijdens de Burgeroorlog en werd in 1943 op verdenking van verzetsactiviteiten gearresteerd. Vanuit Kamp Vught werd hij in juni '44 naar Dachau gedeporteerd.

Rosts dagboek, dat oorspronkelijk de ondertitel *Literatuur en werkelijkheid* droeg, was een opmerkelijk boek. Niet qua vorm, wel qua thematiek en accenten. Rost bewerkte zijn notities, die hij op alle mogelijke stukjes papier had opgetekend, na de oorlog tot een geschrift waarin hij liet zien dat de literatuur

hem de houvast had gegeven te overleven en zijn waardigheid en geestkracht te behouden.

Niet dat hij voorbijging aan de mensonterende toestanden, ze zijn op iedere pagina voelbaar. Toch zonk hij nooit weg in haat en cynisme. In plaats daarvan zocht hij zijn toevlucht in bespiegelingen over klassieke Duitse auteurs die hij in de kampbibliotheek aantrof, zoals Goethe, Von Kleist, Schiller en Hölderlin. Hij voerde gesprekken met de sociaaldemocraat Wiarda Beckman en de liberaal Benjamin Telders, die beiden het kamp niet zouden overleven. En hoe onwettelijk het ook klinkt gegeven de omstandigheden, met gelijkgestemden vormde hij zelfs een literatuurkringetje waarvan de leden beurtelings een voordracht hielden. In zijn eigen woorden: 'Het is immers in de eerste plaats een middel om al mijn gedachten en m'n energie op de literatuur te concentreren, elke dag opnieuw als het gaat, om daardoor niet steeds aan Edith en Tijn, aan mezelf, aan eten enz. te denken. Een soort zelfverdediging dus. En tot nu toe heeft het me geholpen.'